

«ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԻԱ. ՂԱՐՈՒՄ.
ԱՐԺԵՔՆԵՐ ԵՒ ՄԱՐՏԱՅՐԱՎԵՐՆԵՐ»
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

(Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Վաչե եւ Թամար Մանուկյան» մատենադարան,
9-10 հոկտեմբերի 2019 թ.)

ՍՍՐԻ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Սուրբ Ծննդյան եւ Աստվածահայտնության տոնի առիթով համորեն հավատացելոց ուղղյալ իր պատգամում 2019 թվականը հռչակեց «Ընտանիքի տարի»։ «Աստվածօրհնյալ ընտանիքի արժեքը եւ հիմնարար առաքելությունը կարեւորելով ազգային, պետական ու հասարակական մեր կյանքում՝ 2019 թվականը հռչակում ենք ընտանիքի տարի»։

Ընտանիքը՝ որպես հասարակության բջիջ, մշտապես կարեւորվել է թե՛ պետության եւ թե՛ Եկեղեցու կողմից։ Ինչպես նկատել է Վեհափառ Հայրապետը՝ «Հայրենիքի արժանավոր զավակ դաստիարակելու, պետության քաղաքացի կրթելու առաջին հանգրվանն ընտանիքն է։ Ընտանիքում է կերտվում ազգի ապագան, դրվում են հիմքերը հզոր պետության։ Ընտանիքի գորովաշատ միջավայրում են մանուկ հոգիներում պտղաբերում Աստծու խոսքի սերմանված հունդերը, սնուցվում հոգեւոր-բարոյական արժեքները, բարին ընտրելու աներկյուղ ոգին։ Ընտանիքում մատուցված օրինակով կրթվում են միմյանց հանդեպ սերը, վստահությունը եւ հոգատարությունը»։

Հետեւելով Վեհափառ Հայրապետի հորդորին՝ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու թեմական կառույցներն ու հոգեւոր սպասավորները նախաձեռնեցին ընտանիքներին ուղղված աջակցության ծրագրեր եւ միջոցառումներ։ Այս շրջանակում Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ նախաձեռնվեց միջազգային համաժողով։ Համաժողովը կազմակերպելու համար ստեղծվեց հանձնախումբ՝ ատենապետությամբ Մայր Աթոռի դիվանապետ գերաշնորհ Տ. Արշակ եպս.

Խաչատրյանի (անդամներ՝ Տ. Արարատ քհն. Պողոսյան (Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մատենադարանի եւ հրատարակչության տնօրեն), Գեորգ Պողոսյան (ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ս. գ. դ., պրոֆեսոր), Արամ Սաֆարյան («Խնտեգրացիա եւ զարգացում» հետազոտական-վերլուծական ՀԿ նախագահ, ՀՀ Հանրային խորհրդի անդամ): Կազմակերպչական աշխատանք ծավալվեց ողջ տարվա ընթացքում: Հանձնախումբը բազմակողմանի խորհրդակցություններ անցկացրեց:

Համաժողովը կոչված էր անդրադառնալու այն բոլոր մարտահրավերներին, որոնք այսօր կանգնած են ընտանիքի առջեւ: Այսօր ամբողջ աշխարհի ընտանիքներում առկա է որոշակի ճգնաժամ, որը հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է մեկտեղել շահագրգիռ բոլոր կառույցների ուժերը: Խորագրին համապատասխան՝ համաժողովը նպատակ էր հետապնդում վերարժեւորել ու նոր շունչ հաղորդել ընտանեկան այնպիսի արժեքների, որոնցով պահպանվում են ավանդականը, ազգայինը, համամարդկայինն ու բարոյականը:

Համաժողովի հիմնական նիստը տեղի ունեցավ հոկտեմբերի 9-ին: Հաջորդ օրը համաժողովի մասնակիցները այցեւեցին Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիր եւ ծաղկեպսակ խոնարհեցին, որից հետո վերադառնալով Սուրբ Էջմիածին՝ առանձին հանդիպում ունեցան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.-ի հետ եւ ստացան Վեհափառ Հայրապետի օրհնությունը: Նույն օրը՝ ժամը 17:00-ին, Ս. Գայանե վանքում համաժողովի մասնակիցները ներկա գտնվեցին երեկոյան ժամերգությանը եւ ընտանիքների օրհնության արարողությանը:

Համաժողովի բացման հանդիսավոր արարողությանը ներկա էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Վեհափառ Հայրապետն իր օրհնության խոսքում մտահոգություն հայտնեց ԻԱ. դարում ընտանիքի առջեւ ծառացած մարտահրավերների առնչությամբ. «Արդի աշխարհում վտանգվում են ընտանիքի եւ նրա առաքելության մասին ընկալումները: Տարածում են գտնում ընտանիքի նվիրական գաղափարն աղճատող եզրույթներ եւ հասկացություններ, որոնք ներկայացվում են իբրեւ ժամանակակից կյանքի թելադրանքներ: Մտայնության ու բարքերի այսօրինակ այլափոխումը հաճախ քողարկվում է անհատի ազատության եւ իրավունքների լուսի ներքո՝ խեղաթյուրելով ընտանեկան կյանքի իրական արժեքն ու բացառիկությունը»: Վեհափառ Հայրապետը կարեւորեց այս ոլորտում պետության հետ համագործակցությունը. «Այս մարտահրավերների համատեքստում Մենք

կարելիորում ենք համագործակցությունը պետության հետ՝ ի նպաստ ընտանիքների պահպանման ու ամրապնդման եւ առկա սպառնալիքների կանխարգելման: Հիրավի, ամուր եւ քրիստոնեական արժեհամակարգ կրող ընտանիքը նշանակում է երկրի, պետության երաշխավորված ապագա»:

Քննարկվեցին բազում արդիական հարցեր: Բոլոր զեկուցողները պատշաճ հետազոտել էին նյութը եւ համակողմանի լուսաբանմամբ ներկայացրին ունկնդիրներին: Համաժողովին ներկա էին պետական, հասարակական, գիտակրթական եւ մշակութային ոլորտների ներկայացուցիչներ: Համաժողովի վերջում տեղի ունեցավ քննարկում:

Զեկուցողների մեծ մասը ժամանել էր արտերկրից (Ֆինլանդիա, Իռլանդիա, Բելգիա, Ավստրիա, Ռուսաստան): Հյուրերն իրենց երկրներում դիտարկվող խնդրի ուղղությամբ նշանակալի գործունեություն ծավալող հոգեւոր, հասարակական ու մշակութային գործիչներ, մտավորականներ էին: Նրանց թվում էին նաեւ Ռուս Ուղղափառ եւ Կաթոլիկ եկեղեցիների ներկայացուցիչները: Զեկուցումներով հանդես եկան նաեւ բանախոսներ Հայաստանից:

Տեղին ենք համարում ներկայացնել բոլոր բանախոսներին եւ նրանց զեկուցումների հիմնադրույթները, որ ապագա քննարկումների նյութ կարող են հանդիսանալ: Այսպես՝ Հայաստանի Հանրապետությունում Ռուս Ուղղափառ եկեղեցու համայնքների կառավարիչ Լեոնիդ արք. Գորբաչովը հանդես եկավ ողջույնի խոսքով ու ներկայացրեց ամուսնության եւ սեռերի միջեւ հարաբերությունների քրիստոնեական ընկալումը. «Սեռերի միջեւ տարբերությունները Տիրոջ ընծան են Իր ստեղծած մարդկանց: Լինելով հավասարապես Աստծու կերպարի եւ մարդկային արժանիքների կրողներ՝ տղամարդն ու կինն ստեղծված են կատարյալ միասնության եւ միմյանց հանդեպ սիրո համար»:

Լեոնիդ արք. Գորբաչովը ցավով ընդգծեց գրքերում, շարժապատկերներում եւ զանգվածային լրատվության միջոցներում արատավոր քարոզչության ու ժեղացումը, երբ հաճախ դեռահասներին ներշնչում են սեռական հարաբերությունների մասին այնպիսի ընկալումներ, որոնք ծայրահեղ նվաստացնում են մարդկային արժանապատվությունը, քանի որ նրանցում տեղ չկա ընտանեկան հավատարմության եւ անձնագործ սիրո համար:

Լիմերիկի (Իռլանդիա) եպիսկոպոս Բրենդան Լիհին ներկայացրեց «Դուբլին 2018: Ընտանիքների համաշխարհային ժողով. ընտանիքներին

տրամադրված աջակցությունը արժեքների եւ ավանդույթների փոփոխվող աշխարհում» խորագրով զեկուցումը՝ նվիրված 2018 թ. օգոստոսի 21-ից 26-ը Դուբլինում կայացած ժողովին, որին նախորդել էր հովվական համագումարը:

Գրացի համալսարանի պրոֆեսոր՝ պատմաբան Մարտին Կուգլերը (Ավստրիա) ներկայացրեց «Ամուսնությունն ու ընտանիքը Եւրոպայում եւ Հայաստանում, մարտահրավերներ քրիստոնյաների համար» զեկուցումը: Ըստ նրա՝ մեր օրերում ընտանիքն ու ամուսնությունն Արեւմտյան Եւրոպայում բախվում են բազմաթիվ հիմնախնդիրների: Թեպետ Եւրոպան քրիստոնեական ավանդների կրողն է, սակայն դա չի ենթադրում, որ այստեղ սատարում են տղամարդու եւ կնոջ միջեւ ամուսնության քրիստոնեական ընկալմանը: Քրիստոնյա մանկավարժների եւ ծնողների համար հետզհետե ավելի դժվար է դառնում քրիստոնեական արժեքները ներառելն իրենց երեխաների դաստիարակության գործում: Սկսվում են բանավեճեր այնպիսի արժեհամակարգային հարցերում, թե կա արդյոք միջոց, որի օգնությամբ քաղաքականությունը կարող է հաղթահարել սխալները, որոնք թույլ է տվել Եւրոպան, ընդունել ժամանակակից ընտանեկան օրենքները, որոնք համապատասխանում են մարդկային անհատականության եւ քրիստոնեական բարոյագիտության համակարգին: Այս բանավեճը խարսխված էր արժեհամակարգային մի շատ կարեւոր խնդրի, կա՞րդյոք Եւրոպայի թույլ տված սխալները հաղթահարելու եւ քրիստոնեական բարոյագիտության համակարգին վերադառնալու միջոց:

Ռուսաստանի պետական հումանիտար համալսարանի պրոֆեսոր, ՌԳԱ թղթակից-անդամ, ս. գ. դ. Ժան Տոշենկոյի զեկուցումն էր «Ժամանակակից ընտանիքի տարամտությունները, հույսեր եւ իրականություն»: Բանախոսը վերլուծեց ժամանակակից ընտանիքի վիճակը (հիմնականում ռուսաստանյան)՝ հիմնվելով հասարակագիտական հետազոտությունների տվյալների վրա:

«Ծնողական համառուսական դիմադրություն» ընտանիքի պաշտպանության համառուսական հասարակական կազմակերպության ղեկավար Մարիա Մամիկոնյանի ուսումնասիրության նյութն էր «Համաշխարհայնացման մարտահրավերն ընտանիքին եւ քրիստոնեական մշակույթին: Արդյոք կլինի՞ պատասխան»-ը: Ըստ բանախոսի՝ հասարակության մեջ անբավարարվածության ավելացման, նոր արժեքների

ձեւավորման պայմաններում տեղի է ունենում հավասարակշռության խաթարում, հասարակությունն սկսում է քայքայվել: Անհատականությունը հաճախ կորցնում է բարոյական վարքի իրավական կարգավորման հմտությունները: Սկսվում է ապահասարակացման հոգեւոր-բարոյական հետընթաց, հեռացում Աստուծուց եւ կուռքերի երկրպագություն: Այս ամենն ուղղված է ավանդական կրոնի արժեզրկմանը, որի հետեւանքն են ավանդական ընկալումների եւ հասկացությունների հարկադրական նենգափոխումը, աշխարհի հոգեկերտվածքային պատկերի խեղումը, քաղաքակրթության զարգացման ընթացքի փոփոխությունը:

Ֆինլանդիան ներկայացնող Հելսինկիի համալսարանի քաղաքագիտության դոկտոր Յոհան Բեկմանը հանդես եկավ «Ընտանիքը որպէս այսօրվա ազատական արժեքների քրեական առանձնահատկություն» զեկուցմամբ: Բանախոսը վերլուծեց արեւմտյան երկրներում ազատականության արդի հիմնախնդիրները՝ նկատելով, որ հակաընտանեկան եւ միասեռականության քարոզչությունը, երեխաներին ընտանիքներից խլելը, միասեռ ընտանիքների օրինականացումը առավել նախահարձակության են մղում: Ազատականները ավանդական քաղաքական կուսակցությունները որակում են որպէս վտանգավոր եւ պահանջում են դրանց արգելումը: Յոհան Բեկմանը եզրափակեց՝ նկատելով, որ ազատականությունն այսօր իրական սպառնալիք է դարձել աշխարհի համար:

Բելգիայի «Ազատության պաշտպանության դաշինք» կազմակերպության իրավախորհրդատու, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր Ադինա Պորտարուն հանդես եկավ «Ամուսնությանն ու ընտանիքին ուղղված ժամանակակից իրավական եւ քաղաքական մարտահրավերները» վերնագրով զեկուցմամբ: Այն նվիրված էր ընտանիքի եւ ամուսնության առջեւ ծառացած հիմնական խնդիրների վերլուծությանը:

Հիշյալ զեկուցումները անչափ կարեւոր են հատկապէս փորձի փոխանակման տեսանկյունից: Դրանց շնորհիվ տեղեկանում ենք, թե ինչ իրավիճակ է տիրում Եւրոպայում, ինչ խնդիրներ եւ մարտահրավերներ են կանգնած արեւմտյան ընտանիքների առջեւ, որն է դրանց հաղթահարման ուղին: Հատկապէս ուրախալի է, որ գիտաժողովի արտասահմանյան մասնակիցները եւս կարեւորում են ընտանեկան այն արժեքները, որոնք համընկնում են ավանդական ընտանիքի մեր պատկերացումներին:

Առանձնակի ուշադրության են արժանի հայաստանյան բանախոսների զեկուլցյաները: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի դիվանապետ Տ. Արշակ եպս. Խաչատրյանի զեկուլցյա «Ամուսնություն. միություն, թե՛ համակեցություն» խորագրով էր: Սրբազան հայրն ընդգծեց, որ «եկեղեցաբանական ընկալումներում ամուսնությունը սահմանվում է իբրեւ անքակտելի մի կապ, որի էությունն ու նպատակը խարսխված են ամուսինների մեկ դառնալու իրողության վրա, որ ձեւավորվում է կողմերի փոխադարձ սիրո, հոգատարության ու ամբողջական պատասխանատվության միջավայրում՝ եսասիրության հաղթահարման ճանապարհով»:

ՀՀ ԳԱԱ Փրկսոփայության, սոցիոլոգիայի եւ իրավունքի ինստիտուտի գիտական ղեկավար, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ս. գ. դ., պրոֆեսոր Գեւորգ Պողոսյանը հանդես եկավ «Հայկական ընտանիքը դարաշրջանների շրջադարձին» զեկուլցյով: Նշանավոր բանախոսը հասարակագիտական վերլուծության ենթարկեց ժամանակակից հայ ընտանիքը: Պաշտոնական վիճակագրության եւ բազմաթիվ ուսումնասիրությունների (որոնք արվել են Հայաստանում) հիման վրա դիտարկվեցին հայկական ընտանիքի հիմնախնդիրները: Հատուկ ուշադրության արժանացան հայ ազգին բնորոշ ավանդական ընտանիքի կառուցվածքի հարցերը: Բանախոսը դիտարկեց արտագաղթի ազդեցությունը եւ հասարակական կյանքում կնոջ ընդգրկման առանձնահատկությունները: Վերլուծվեցին կողմնորոշումներն ու արժեքային պատկերացումների զարգացումը ժամանակակից հայ երիտասարդության կյանքում:

ՀՀ փաստաբանների պալատի նախագահ Արա Զոհրաբյանը ունկնդիրներին ներկայացրեց «Ընտանիքը որպես սահմանադրական ինստիտուտ եւ ազգային արժեք» խորագրով զեկուլցյա: Նա մեկնաբանեց ընտանիքի սահմանադրական իրավական բնութագրերը եւ դրանց օրենսդրական զարգացումը: Իրականացվեց Հայաստանում գործող իրավական համակարգի վերլուծություն խնդրո առարկա ոլորտում: Բանախոսն անդրադարձավ նաեւ համաշխարհայնացման ազդեցությանն ընտանիքի տիպարի այլասերման վրա եւ այս ոլորտում առկա սպառնալիքներին:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի կաթողիկոսական գրասենյակի աշխատակից Տ. Ադամ քհն. Մակարյանի ուսումնասիրության վերտառությունն էր «Ընտանիքը քրիստոնեական ընկալման եւ արդի

գաղափարախոսությունների ու մարտահրավերների առջեւ»։ Արժանապատիվ տեր հայրը ներկաների ուշադրությունը հրավիրեց ԻԱ. դարի մարդու, հիվանդագին կախվածության վրա՝ նկատելով, որ հաղորդակցության նորագույն միջոցները անգամ ընտանիքի անդամներին զրկեցին «միմյանց հետ պարզ շփումից»։

Ընտանիքում քրիստոնեական արժեքներով պարելու ջատագով, «Հանուն քրիստոնեական ընտանիքի» նախաձեռնության ղեկավար Կարինե Նսայանը ներկայացրեց «Իրավական եւ քարոզչական ոլորտներում քրիստոնեական ընտանիքին եւ ազգային-հոգեւոր արժեհամակարգին նետված արդի մարտահրավերները» զեկույցը։ Նա ներկայացրեց քրիստոնեական ընտանիքին եւ ազգային հոգեւոր արժեհամակարգին իրավական ոլորտում նետված արդի մի շարք սպառնալիքներ ու մարտահրավերներ։ Վերլուծվեցին հայաստանյան այն օրենքներն ու իրավական փաստաթղթերի նախագծերը (ներառյալ միջազգային պայմանագրերը), որոնք սպառնալիք են քրիստոնեական ավանդական ընտանիքի եւ հոգեւոր արժեհամակարգի համար։

Համաժողովի ավարտին մասնակիցները հանդես եկան հայտարարություններ։

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՍՈՒՅՆ թվականի հոկտեմբերի 9-10-ը Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հոգեւոր կենտրոն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, օրհնությամբ եւ բարձր հովանավորությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Մայրապոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, տեղի ունեցավ «Եկեղեցին եւ ընտանիքը ԻԱ. դարում. արժեքներ եւ մարտահրավերներ» խորագրով միջազգային համաժողով՝ «Ամուր ընտանիք՝ հզոր հայրենիք» կարգախոսի ներքո՝ նպատակ ունենալով բանախոսությունների ու ֆննարկումների միջոցով եւսմեկ անգամ ընդգծել արդի հասարակության մեջ ընտանիքի եւ ամուսնության քրիստոնեական ընկալման կարեւորությունը՝ զննահատանով անդրադառնալով այն ընտանիքներին, որոնք սրբությամբ եւ հավատարմությամբ կրում են ընտանեկան հոգեւոր ավանդներն ու արժեքները։

Քրիստոնեական ընտանիքի տիպարի (մոդելի) պահպանումն ու տարածումը եւ ընտանիքի նկատմամբ հոգեւոր խնամատարության իրագործումը առանցքային կարեւորություն ունեն եկեղեցու առաքելության մեջ: Ըստ այդմ՝ համաժողովը ԻՍ. դարի պահանջների ու մարտահրավերների նկատառմամբ, անդրադարձավ ընտանիքի եւ քրիստոնեական արժեքների վերաբերյալ հասարակական լայն ընկալումներին ու դրանց խորհային հիմնահարցերին՝ խնդրո առարկա նյութերն ամփոփելով հետեւյալ բաժիններում՝ «Քրիստոնեական ընտանիք եւ ժամանակակից մարտահրավերներ», «Եկեղեցու եւ պետության դերը քրիստոնեական ընտանիքի պահպանության եւ զորացման մեջ»:

Միջազգային համաժողովի մասնակիցներն իրենց դիտարկումների ու փնտրումների արդյունքում հանգեցին հետեւյալ ընդհանրացումներին եւ եզրակացություններին՝

Ա. Ընտանիքը, քրիստոնեական ընկալման համաձայն, անխախտելիորեն եւ անհրաժեշտաբար խարսխվում է Աստվածաշնչում Աստծու կողմից տրված հայտնության եւ պատգամի վրա (Ծննդ. Ա. 28, Մատթ. ԺԹ. 1-12, Ղուկ. ԺԶ. 18, Մարկ. Ժ. 6-9): Ընտանիքի եւ ընտանեկան հարաբերությունների քրիստոնեական ընկալման հիմքում ընկած են ոչ թե պատմամշակութային գործոններ, մարդկային գաղափարախոսություններ ու սկզբունքներ, այլ աստվածային նշմարիտ հայտնությունը: Ըստ այսմ՝ ընտանիքը տղամարդու եւ կնոջ նվիրագործված միությունն է, ուր «ես»-ի հաղթահարման միջոցով ձեւավորվում է ամուսինների՝ որպես մեկ դառնալով՝ «...եւ երկուսը մեկ մարմին պիտի լինեն» (Մարկ. Ժ. 9) տերունապատվեր պատգամը: Ընտանիքը՝ որպես հասարակական սոցիալական ինստիտուտ միավոր, նվիրագործված աստվածային ուղերձով, կոչված է մարդկային սերնդի բնականոն աճն ու կատարելագործումը ապահովելուն՝ «Անեցե՛ք, բազմացե՛ք, լցրե՛ք երկիրը եւ տիրե՛ք դրան» (Ծննդ. Ա. 28):

Բ. Ժամանակակից աշխարհում ընթացող համաշխարհայնացման գործընթացները լուրջ մարտահրավերներ են ստեղծում ժողովուրդների արժեհամակարգերի՝ այդ թվում ընտանեկան արժեքների պահպանման համար՝ վտանգելով դրանց գոյությունը կամ ենթարկելով ձեւախեղումների: Այս համապատկերում ծայր են առնում քրիստոնեական ուղղափառ ընկալումներին անհամատեղելի դրսևորումներ, որոնք ամուսնությունը զրկում են տղամարդու եւ կնոջ ամբողջական եւ անփայտելի միության բովանդակությունից ու իմաստից՝ պատճառ դառնալով ընտանիքների փայփայման:

Գ. ԻԱ. դարում ընտանիքի էության և գործառույթների ստեղծված նգնա-
ժամը հաղթահարելու համար անհրաժեշտ է մեկտեղել Եկեղեցու և պետու-
թյան՝ ընտանեկան արժեքների պահպանմանն ու հասարակության հոգեւոր
դաստիարակությանն ուղղված ջանքերը: Արդի պահանջների ու մարտահրա-
վերների հաշվառմամբ անհրաժեշտ է գտնել հավասարակշռված և գործուն
լուծումներ՝ վերաիմաստավորելու Եկեղեցու և հոգեւորականի դերը ֆրիստո-
նեական ընտանիքի ամրապնդման, հասարակության հոգեւոր սննդի ապա-
հովման ու դաստիարակության գործում:

Պատրաստեց
Տ. ԱՐԱՐԱՏ ՔՀՆ. ՊՈՂՈՍՅԱՆԸ

